

LEIDERSHANDBOEK

toekomst bouwen, aarde onderhouden

Dit handboek is voor elke
World Servants-leider
 en is ontwikkeld op basis van World
 Servants' missie:

Impact op lokale bevolking

Een positief veranderde toekomst
 voor lokale gemeenschappen in
 ontwikkelingslanden

Impact op deelnemers

Een positief veranderd
 perspectief op de
 wereld voor deelnemers

De impact van World Servants is goed gedocumenteerd op hun website. Veel plaatselijke bewoners hebben aangegeven hoe hun gemeenschap is verbeterd dankzij het World Servants programma. Er is echter veel minder bekend over de invloed op het consumptiegedrag van de deelnemers. Daarom heb ik een onderzoek opgezet dat zich richtte op dit gebied, waarbij ik een specifieke hoofdvraag onderzocht: "Wat waren de effecten van het World Servants programma op het consumptiegedrag van deelnemers?". De onderzoeksfocus wordt uitgelegd in de inleiding van het onderzoek op de volgende pagina.

Of je nu een groep leidt tijdens de voorbereidingsfase, werkvakantie of wanneer de groep weer terug is in Nederland ('vervolgfase'), deze gids presenteert de onderzoeksresultaten en geeft aanbevelingen voor World Servants leiders over hoe ze het onderwerp 'duurzaam consumptiegedrag' beter kunnen integreren in het World Servants-programma. Ik heb deze gids voor jullie ontworpen met het doel om de impact van het World Servants-programma op het consumptiegedrag van de deelnemers te vergroten. Uiteindelijk kan die impact bijdragen aan een positieve toekomst voor de aarde en alle mensen.

Geschreven door Eva Kranendonk

Inhoudsopgave

3 Introductie van het onderzoek

4 Literatuur bevindingen

4 Het consumptiegedrag van Nederlandse jongeren

5 Onderzoekresultaten

5 Effecten op deelnemers' consumptiegedrag gebaseerd op verschillende jaren van deelname

6 Effecten op deelnemers' consumptiegedrag door World Servants-programma ervaringen

7 Uitspraken van deelnemers

8 Aanbevelingen voor leiders

8 Voorbereidingsfase aanbevelingen

9 werkvakantie aanbevelingen

10 Vervolgfase aanbevelingen

Introductie

van het onderzoek

Het consumptiegedrag van rijke, ontwikkelde landen, zoals Nederland, draagt bij aan de uitputting van natuurlijke hulpbronnen en versnelt de ineenstorting van het milieu. Dit consumptiegedrag versterkt ook de ongelijke verdeling van hulpbronnen en houdt de kloof tussen ontwikkelde en ontwikkelingslanden in stand. Dit mondiale probleem vormde de inspiratie voor dit onderzoeksonderwerp.

World Servants strijft naar een positieve impact en motiveert mensen om te dienen en te zorgen voor anderen en de aarde. Landen als Nederland dragen echter bij aan het hierboven beschreven probleem. World Servants deelnemers maken ook deel uit van die populatie. Daarom ontstond de volgende vraag: Hoe kan World Servants bijdragen aan een veranderd consumptiegedrag van de deelnemers om duurzaamheid te waarborgen? Deze vraag was voor mij aanleiding om onderzoek te doen naar de effecten van een World Servants-programma op het consumptiegedrag van de deelnemers. Er werden drie deelvragen geformuleerd:

1. Wat waren de verschillen tussen het consumptiegedrag van toekomstige deelnemers en het consumptiegedrag van deelnemers die het World Servants-programma in 2023 hebben afgerond?
2. Hoe veranderde het consumptiegedrag van deelnemers die het World Servants-programma tussen 2015-2023 afronden door de jaren heen?
3. Welke ervaringen van het World Servants-programma genereerden effecten op het consumptiegedrag van deelnemers?

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden werd de volgende onderzoeksopzet gehanteerd:

Ik bepaalde de breedte van het onderzoek en koos zes categorieën binnen consumptiegedrag: 'spullen,' 'voedsel,' 'kleding,' 'vervoer,' 'natuurlijke grondstoffen,' en 'ethische consumptie' om het consumptiegedrag van deelnemers aan het World Servants-programma te onderzoeken.

Ik stelde een enquête op en stuurde deze op:

Deelvraag 1: Stuurde de enquête naar toekomstige deelnemers (zonder deelname) en deelnemers die het World Servants-programma in 2023 hadden voltooid. Toekomstige deelnemers waren nodig voor de nulmeting, anders konden de effecten niet worden vastgesteld. Deelvraag 2: Stuur de enquête naar deelnemers die het World Servants-programma tussen 2015 en 2022 hadden afgerond. Deelnemers uit 2023 werden ook meegenomen in de resultaten van deze deelvraag. Vervolgens analyseerde ik de 340 antwoorden op de enquête met behulp van statistische testen, die waardevolle resultaten lieten zien.

Ik voerde acht interviews uit:

Voor deelvraag 3 vroeg ik deelnemers die het programma in verschillende jaren hadden afgerond welke ervaringen tijdens het World Servants-programma van invloed waren op hun consumptiegedrag. Ik analyseerde hun antwoorden door terugkerende thema's te coderen en belangrijke citaten te markeren.

Literatuur bevindingen

Het consumptiegedrag van Nederlandse jongeren

Spullen

Het aantal online aankopen is in 2023 gestegen, **91% van alle Nederlandse jongeren** bestelde spullen online. Tegelijkertijd nam de tijd dat een individu wachtte voordat hij of zij het product bestelde af. Het vervoer van al deze pakketten zorgde voor **meer water- en luchtvervuiling**.

Voedsel

In Nederland vormen **plastic voedselverpakkingen** een aanzienlijk deel van het afvalprobleem, namelijk 20% van al het afval. Jaarlijks gaat het om **minstens 475 miljoen kilo**. Dit komt neer op 28 kilo plastic afval per persoon per jaar.

Kleding

Gemiddeld kochten Nederlandse jongeren in 2023 ongeveer **2,2 kledingstukken per maand** en ongeveer 47% van hen wist niet zeker hoeveel kledingstukken duurzaam geproduceerd waren. Ondanks hun bereidheid tot verbetering had **56% moeite** om dergelijke kledingstukken te herkennen.

Vervoer

Nederlandse jongeren beoordeelden hun **klimaatbewuste gedrag lager** dan andere demografische groepen, met een 6,2. Ze gedroegen zich ook **minder milieuvriendelijk**, 61% van hen zei dat ze de afgelopen 12 maanden met het vliegtuig hadden gereisd, het hoogste percentage vergeleken met de andere demografische groepen uit 2023.

Natuurlijke grondstoffen

In 2023 dachten Nederlandse jongeren **het meest** in vergelijking met elke andere demografische groepen. Deze groep dacht niet alleen het vaakst, maar ook het langste per douche beurt. Dit resulteerde in dat die groep het **hoogste waterverbruik** had dat jaar.

Ethische consumptie

In 2023 ontdekte de Europese Investeringsbank, 's werelds grootste geldschieter voor klimaatprojecten, dat Nederland een van de Europese landen was met de meeste mensen die het ermee eens waren dat hun consumptiegedrag kan bijdragen aan **het aanpakken van de klimaatnood**.

Nederlands consumptiegedrag zichtbaar in het buitenland, voor Nederlandse 'pannenkoeken avond'

Onderzoekresultaten

Effecten op consumptiegedrag gebaseerd op verschillende jaren van deelname

Spullen

Vergeleken met toekomstige deelnemers waren deelnemers die het World Servants-programma in 2023 afronden eerder geneigd om nieuwe artikelen te kopen uit noodzaak dan uit verlangen.

Er was geen significant verschil in het consumptiegedrag van deelnemers die het programma afronden tussen 2015-2023.

Kleding

Er waren geen significante verschillen tussen het consumptiegedrag van deelnemers uit 2023 en toekomstige deelnemers.

Er was wel een significant verschil in het kopen van duurzaam geproduceerde kleding. De deelnemers uit 2018 en 2019 deden dat het vaakst van alle groepen.

Voedsel

Geen significant verschil tussen toekomstige deelnemers en deelnemers uit 2023.

Er werd ook geen verandering gevonden tussen het consumptiegedrag van deelnemers die het World Servants-programma hadden voltooid tussen 2015-2023. Op individueel niveau deelden de geïnterviewden dat ze geen voedsel meer weggooiden na hun deelname.

Vervoer

Vergeleken met toekomstige deelnemers waren 2023-deelnemers meer bereid om te betalen voor CO2-compensatie als ze vlogen.

Een ander marginaal significant verschil was de wens om het openbaar vervoer goedkoper te maken. Toekomstige deelnemers wilden dat meer dan deelnemers uit 2023. Daarnaast wilden deelnemers uit 2018 en 2019 dat het meest.

Ethische consumptie

Vergeleken met toekomstige deelnemers waren 2023-deelnemers meer bereid om hun consumptiegedrag te veranderen om bij te dragen aan een duurzame samenleving.

Beide groepen vonden het belangrijk dat rijke, ontwikkelde landen hun consumptiegedrag zouden veranderen om de tekorten aan natuurlijke hulpbronnen in arme, ontwikkelingslanden te verminderen.

Natuurlijke grondstoffen

Deelnemers uit 2023 dachten korter dan toekomstige deelnemers.

Er was een marginaal significant verschil in de bereidheid om een trui aan te doen in plaats van de verwarming aan te zetten. Deelnemers uit 2023 waren hiertoe meer bereid dan toekomstige deelnemers.

Er werd een significant verschil gevonden in het kijken naar de batterij duur bij de aankoop van een nieuw apparaat. Ook hier keken deelnemers uit 2018 en 2019 het vaakst naar.

Onderzoekresultaten

Effecten op deelnemers' consumptiegedrag door World Servants-programma ervaringen

Vorbereidingsfase

Alle geïnterviewden merkten op dat er een **gebrek was aan voorlichting over consumentengedrag** tijdens de eerste training.

Het voorbereidingsweekend was vooral **gericht op plezier**. Er was geen aandacht voor duurzaam consumptiegedrag.

Sponsoractiviteiten over afvalscheiding en activiteiten met de Voedselbank verhoogden het **bewustzijn over duurzame consumptie**. Andere activiteiten waren helemaal **niet duurzaam**, zoals auto's wassen en nieuwe producten verkopen.

Werkvakantie

Alle geïnterviewden waren **geïnspireerd** door hoe gelukkig en dankbaar de lokale mensen waren terwijl ze in armoedige omstandigheden leefden. Deelnemers **begonnen na te denken** over wat ze echt zouden moeten koesteren in het leven.

Deelnemers begonnen hun **impulsieve aankopen te verminderen** en sommigen gaven bij thuiskomst zelfs veel van hun **spullen weg**.

Het ervaren van voedseltekorten leidde ertoe dat ze **stopten met het weggoaien van voedsel**. Beperkte natuurlijke hulpbronnen, zoals water, leidden ertoe dat ze het **watergebruik heroverwogen**.

Het moeten vliegen voor de werkvakanties leidde ertoe dat deelnemers **niet meer vlogen voor andere gelegenheden** dan World Servants en zich **schuldig voelden** over het vliegen.

Vervolgfase

Veel deelnemers gaven aan dat hoe langer ze thuis waren, **hoe minder motivatie** er was om hun consumptiegedrag te veranderen.

Alle geïnterviewden gaven aan dat World Servants hen **vrijwel geen theorie of begeleiding** gaf over hoe te veranderen in de richting van duurzamer consumptiegedrag.

Het World Servants Festival ging vooral over reflecteren en er waren **geen activiteiten** gericht op consumptiegedrag, maar de meeste geïnterviewden zeiden **wel geïnteresseerd** te zijn in theorie en tips over dit onderwerp.

Duco Klooster (Uganda, 2023)

"Tijdens het Festival ben je terug in de World Servants-bubbel, we hebben allemaal over onze ervaringen gepraat. Het Festival draait vooral om plezier maken en elkaar weer zien. Mijn groep en ik hebben geen plannen voor de toekomst gemaakt over hoe we ons consumptiegedrag kunnen veranderen."

Ellen Herder (Zambia, 2023)

"Ik had een dagboek bij me met foto's van mijn huis en andere dingen. Een paar kinderen uit de buurt kwamen en waren verbaasd, het leek alsof de foto's op een andere planeet waren genomen."

Lucas Lageweg (Malawi, 2017; Ghana, 2019; South-Africa, 2022)

"Ik heb besloten om alleen nog maar voor World Servants te vliegen, ik ben gestopt om voor andere redenen te vliegen. Als mijn baas me vraagt voor een conferentie, ga ik alleen als het bereikbaar is met de trein."

Evelijn van Hilten (Bangladesh, 2019 & Sierra Leone, 2022)

"Het zaadje was geplant; ik leerde hoe belangrijk het is om te zorgen voor de aarde en de mensen die erop leven. Ik zal mijn ervaringen tijdens het World Servants-programma nooit vergeten. Ik had alleen gewild dat World Servants meer tools en theorie had gegeven over hoe ik mijn consumptiegedrag kan verbeteren en veranderen in een duurzamer gedrag."

Stef Schulte

(Ghana, 2016; Myanmar, 2017; Sierra Leone, 2018; Nepal, 2021; Zambia, 2023)

"Dit is de kracht van een World Servants werkvakantie, het bezoeken van mensen die hun beste leven leiden terwijl ze minder hebben. Wij, als een van de rijkste landen ter wereld, zijn beschamend minder dankbaar en tevreden met ons leven."

Onderzoekresultaten

Uitspraken van deelnemers

Ruurd de Ronde

(Ghana, 2016; Haïti, 2017; Bolivia, 2018 & 2019)

"Sommige sponsoractiviteiten waren er zelfs op gericht om mensen aan te moedigen meer spullen te kopen, omdat deelnemers producten probeerden te verkopen om geld in te zamelen. Sommige deelnemers maakten ook nieuwe producten om te verkopen, wat ook niet duurzaam was als ik er nu over nadenk."

Juliëtte Borst (Malawi, 2022)

"Zij zijn gelukkig met eenvoudige dingen, terwijl wij gefocust zijn op materialisme en nooit tevreden zijn. We moeten hen niet veranderen, maar leren van hun geluk."

Evelijn van Hilten

(Bangladesh, 2019 & Sierra Leone, 2022)

"In Bangladesh was er stromend water en in Sierra Leone was er een pomp niet al te ver weg. Al deze ervaringen met beperkte toegang tot water hebben me bewust gemaakt van mijn watergebruik, maar helaas douche ik niet korter."

Stef Schulte

(Ghana, 2016; Myanmar, 2017; Sierra Leone, 2018; Nepal, 2021; Zambia, 2023)

"Tijdens het voorbereidingsweekend pakten deelnemers meer eten en gooiden ze restjes weg. Tijdens het World Servants Festival merkte ik dat er geen eten werd weggegooid en dat deelnemers minder gulzig waren."

Lydia Hiemstra (Zambia, 2022)

"Op een keer aten we watermeloenen, later zag ik kinderen de schillen van het vuil oprapen en de stukjes watermeloen eten die op de schillen achterbleven."

Stef Schulte

(Ghana, 2016; Myanmar, 2017; Sierra Leone, 2018; Nepal, 2021; Zambia, 2023)

"Eigenlijk zijn de meeste deelnemers vooral gefocust op het binnenhalen van zoveel mogelijk geld met zo min mogelijk inspanning. Onderwerpen als duurzaamheid komen niet eens in hen op."

1 Gebruikte producten verkopen
In plaats van nieuwe producten te produceren en te verkopen, kun je ook duurzame sponsoractiviteiten promoten, zoals het doorverkopen van gebruikte kleding of het organiseren van een rommelmarkt.

3 Voorbereidingsweekend menu
Verminder het aantal opties op het menu; laat bijvoorbeeld vlees weg. Deelnemers krijgen in het buitenland met veel minder opties te maken

2 Uitleg CO2 compensatie
Leg meer uit over World Servants' samenwerking met Climate Stewards en laat deelnemers de CO2-voetafdruk van hun vlucht berekenen.

4 Stimuleer duurzame acties
Organiseer een fietsreparatie service in plaats van een autowasstraat, wat veel water bespaart, milieuvriendelijk vervoer bevordert en de CO2-uitstoot vermindert.

Vorbereidingstase aanbevelingen

met input van geïnterviewde deelnemers

5 Voorbereiding weekend paklijst
Kleine veranderingen, zoals: 'Neem je koffiebeker mee. Voorheen werden tijdens het weekend wegwerpbekers gebruikt. Voeg ook toe: 'Op deze manier besparen we een x aantal kopjes'.

7 Plan een verplichte brainstorm
Plan tijdens het voorbereidingsweekend een moment in om te bespreken wat deelnemers mee kunnen nemen tijdens de werkvakantie. Doe dit om te voorkomen dat deelnemers nieuwe producten kopen

6 Educatieve training
Ontwerp en geef les aan deelnemers, voorgesteld onderwerp: 'Vindingrijk leven: Aanpassing van consumptiegedrag in omgevingen waar hulpbronnen schaars zijn'.

8 Digitale documentatie
Gebruik digitale hulpmiddelen voor workshops, trainingen en dagelijkse activiteiten om papierafval te verminderen

1 Kopen bij lokale producenten
Voor kinderactiviteiten worden nieuwe benodigdheden zoals keuken- en schrijfgerei meestal in Nederland gekocht. Koop alle artikelen van lokale producenten

3 Kookdemonstratie
Vraag een lokaal lid van de gemeenschap/kok om te laten zien hoe hij of zij een maaltijd bereidt met natuurlijke ingrediënten, wat vindingrijkheid en duurzaamheid laat zien.

2 Goedemorgen gesprekken
Voeg elke ochtend een stelling toe met betrekking tot duurzame consumptie om met de groep te bespreken. Dit verhoogt het bewustzijn over het belang van duurzame consumptie

4 Knutsel workshop
Vraag een lid van de lokale gemeenschap om te laten zien hoe hij of zij iets knutselt dat hij of zij kan gebruiken voor leuke of praktische doeleinden. Deelnemers kunnen geïnspireerd raken om zelf te knutselen

Werkvakantie aanbevelingen

met input van geïnterviewde deelnemers

5 Lokale cadeaus kopen
Deelnemers geven lokale bewoners cadeaus die ze in Nederland hebben gekocht. Laat deelnemers cadeaus kopen op lokale markten. Dit promoot lokaal geproduceerde producten en steunt andere lokale bewoners.

7 Idee voor een excursie
Bezoek een traditionele boerderij waar oude landbouwtechnieken bewaard zijn gebleven. Deelnemers kunnen duurzame landbouw in actie zien en leren over het gebruik van biologische methoden die de biodiversiteit bevorderen.

6 Educatieve workshop
Ontwerp een workshop voor de deelnemers, suggestie voor een titel en onderwerp is 'Duurzaam op reis'

8 Dagboek 'Groene World Server'
Ontwerp een digitaal 'Green World Server' dagboek voor de deelnemers. Ze kunnen dit ontwerp kopiëren in een oud notitieboekje en meenemen tijdens hun reis. Dit dagboek zal fungeren als een dagboek voor het documenteren van impactvolle ervaringen, en het bevat opdrachten zoals "vraag hoe afval hier wordt beheerd" of "vraag een leraar welke spullen de school bezit."

Duurzame getuigenis

1

Laat tijdens het World Servants Festival een deelnemer op het podium vertellen hoe zijn of haar consumptiegedrag is veranderd en wat heeft geholpen om duurzamer te worden.

Interactieve muur

3

Maak een interactieve muur op het World Servants Festival waar deelnemers hun ervaringen kunnen delen die hun consumptiegedrag hebben beïnvloed. Ze kunnen ook hun toekomstplannen opschrijven en anderen inspireren.

Eén hoofddoel

2

Veel deelnemers willen wel veranderen, maar ze willen te veel tegelijk. Moedig hen aan om zich te richten op één hoofddoel om hun consumptiegedrag te veranderen

Educatieve film

4

Geef deelnemers de kans om deel te nemen aan verschillende activiteiten tijdens het World Servants Festival. Een activiteit zou het bekijken van een educatieve film over bijvoorbeeld milieubehoud of minimalisme kunnen zijn.

Vervolgfase aanbevelingen

met input van geïnterviewde deelnemers

Gesprekskaarten

5

Geef tijdens reflectiemomenten in de groepen kaarten met onderwerpen die te maken hebben met een duurzamer consumptiegedrag en bespreek hoe dit in de toekomst kan worden aangepast.

Gastspreker

6

Nodig een spreker (budget!) uit op het World Servants Festival die deelnemers kan informeren over onderwerpen als: duurzaam koken, tuinieren, hoe je duurzaam geproduceerde kleding kunt herkennen, of de impact van het consumptiegedrag van ontwikkelde landen.

Workshop: Groen consumeren in NL

7

Ontwerp een workshop met tips voor deelnemers die ze thuis kunnen toepassen. Zorg voor een lijst met websites, blogs, bedrijven, merken, winkels en sprekers waar ze inspiratie uit kunnen halen.

Dagboek 'Groene Wereld Server'

8

Als de deelnemers weer thuis zijn, moedig ze dan aan om hun dagboeken te lezen en hun reflecties in te vullen. Laat ze doelen stellen om hun consumptiegedrag te veranderen. Bespreek op het World Servants Festival hun voortgang en ervaringen tot nu toe.

